

Zpráva o šetření

ve věci podnětu pana M. K.

Pan M. K., bytem XXXXX (dále také „stěžovatel“ či „otec“) se na mě obrátil podnětem, v němž si stěžuje na postup odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu Rumburk (dále také „OSPOD“) při výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví jeho nezletilé dcery B. V., nar. 2010.

Stěžovatel uvádí, že nejprve žil s matkou své dcery J. V., později provdanou S. (dále také „matka“). Poté se rozešli a dcera byla krátce v péči matky. Stěžovatel si ji však z důvodu špatné péče matky z ubytovny, kde s ní pobývala, převzal. V říjnu 2013 soud vydal rozsudek o svěřeni dcery do péče stěžovatele (právní moc leden 2014). Poté žil stěžovatel se svou tehdejší přítelkyní L. B. S dcerou docházel k jejím rodičům, manželům B., jimž následně po vzájemné dohodě dceru přenechal v péči. Přestěhoval se do Mohelnice ke své současné přítelkyni V. Z. a dceru začal navštěvovat od listopadu 2014 s tím, že ji chce převzít do své péče v souladu s rozsudkem. B. v lednu 2014 podali návrh na svěřeni B. do pěstounské péče, soud doposud nerozhodl. Poté v září 2014 B. podali návrh na předběžné opatření o předpěstounské péči, kterému soud vyhověl, odvolací soud ho však následně zamítl. Nový návrh na předběžné opatření podal soudu dne 26. 2. 2015 OSPOD, a to z důvodu, že stěžovatel se v této době začal aktivně domáhat převzetí dcery od B. do své péče. Soud předběžné opatření o předání B. do péče manželů B. vydal dne 27. 2. 2015. Stěžovatel se odvolal, odvolací soud předběžné opatření potvrdil. V prosinci 2014 podal stěžovatel návrh na úpravu styku s dcerou, soud doposud nerozhodl.

Stěžovatel tvrdí, že mu manželé B. brání ve styku s dcerou, OSPOD situaci neřeší. Stěžovatel má za to, že OSPOD straní manželům B. a omezuje jeho rodičovská práva. Nesouhlasí s předběžným opatřením, ani budoucí pěstounskou péčí manželů B., chtěl by dosáhnout převzetí dcery do své péče. Na postup OSPOD podal v únoru 2015 stížnost, kterou úřad shledal nedůvodnou.

A - Předmět šetření

Dle ustanovení § 14 zákona o veřejném ochránci práv¹ jsem zahájila šetření postupu Městského úřadu Rumburk, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, při výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezletilé B. V., nar. 2010.

O zahájení šetření jsem informovala starostu města Rumburk Ing. Jaroslava Sykáčka a požádala ho o vyjádření k případu a zaslání relevantní části spisové dokumentace.

¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

B - Skutková zjištění

Ze spisové dokumentace a z vyjádření OSPOD zjišťují, že do února 2011 bydleli otec a matka společně. Jejich soužití bylo do jisté míry poznamenáno zhoršenou finanční a bytovou situací, žili na ubytovně a několikrát se stěhovali. V květnu 2011 podala matka soudu návrh na úpravu výchovy a výživy k dceři. Vzápětí matka s otcem opět obnovili soužití, proto matka návrh vzala zpět a Okresní soud v Ústí nad Labem řízení v srpnu 2011 zastavil. Následně se rodina opět několikrát stěhovala a rodiče ukončili své soužití, přičemž matka v lednu 2013 podala návrh na úpravu výchovy a výživy k dceři. Matka však o dceru řádně nepečovala, nechala ji např. delší dobu u své známé. OSPOD (který má rodinu v evidenci od srpna 2012) z toho důvodu navrhl stanovit nad B. soudní dohled.

Okresní soud v Děčíně **rozsudkem ze dne 20. 3. 2013** schválil dohodu rodičů o svěření dcery B. do péče matky a stanovil nad B. soudní dohled. Matka o dceru nadále nedbala, pobývala s ní v nevyhovujícím prostředí na ubytovně a navázala konfliktní vztah s mužem, který se na ní dopouštěl domácího násilí. Z tohoto důvodu si otec po dohodě s matkou a s OSPOD v srpnu 2013 ponechal dceru do konce letních prázdnin, aby matka mohla upravit své bytové podmínky. V té době již otec žil se svou tehdejší přítelkyní L. B.. Dne 28. 8. 2013 podal otec soudu návrh na změnu výchovy a výživy. Následně v září 2013 OSPOD rodičům zprostředkoval uzavření mimosoudní dohody o úpravě výchovy a výživy k dceři, v níž se rodiče dohodli, že do doby soudního rozhodnutí bude výchovu dcery zajišťovat otec.

Rozsudkem ze dne 17. 10. 2013 svěřil Okresní soud v Děčíně B. do **péče otce**.

Dne 2. 12. 2013 se na OSPOD dostavila paní B., matka otcovy přítelkyně. Uvedla, že soužití otce s její dcerou je konfliktní, hádají se, otec je agresivní, našel si další přítelkyni. B. z tohoto důvodu od listopadu 2013 ponechal v péči manželů B. (rodičů své bývalé přítelkyně) v jejich domácnosti. Paní B. sdělila, že s manželem chtějí požádat o pěstounskou péči. Téhož dne otec tuto situaci potvrdil s tím, že B. je u B. do vyřešení situace mezi ním a jeho přítelkyní. V lednu 2014 paní B. OSPOD sdělila, že otec B. navštěvuje pouze sporadicky, B. údajně nechce ani na návštěvu k němu do domácnosti. Opět projevila zájem o pěstounskou péči, načež jí OSPOD poskytl sociálně-právní poradenství.

Dne 22. 1. 2014 podali manželé B. Okresnímu soudu v Děčíně **návrh na svěření B. do pěstounské péče**. Otec téhož dne písemně souhlasil se svěřením B. do pěstounské péče manželů B. a s tím, aby o ni pečovali rovněž až do doby soudního rozhodnutí. Později otec uváděl, že jej B. měli k souhlasu donutit pod pohrůzkou umístění B. do dětského domova.

OSPOD ve zprávě pro soud ze dne 5. 5. 2014 navrhuje vyhovět návrhu manželů B.

Otec se dne 5. 6. 2014 při šetření u něj v domácnosti v Rumburku vyjádřil, že si musí najít zaměstnání a vhodné bydlení a bude chtít pečovat o B..

Dne 16. 9. 2014 podali manželé B. soudu **návrh na předběžné opatření o předpěstounské péči**.

Dne 18. 9. 2014 Okresní soud v Děčíně usnesením **vydal předběžné opatření o svěřeni B. do předpěstounské péče manželů B.**² Otec se proti předběžnému opatření odvolal, vyjádřil nesouhlas s předpěstounskou péčí, k souhlasu ho údajně donutili manželé B. Sdělil, že 31. 8. 2014 se se svou novou přítelkyní přestěhoval do okresu Šumperk a že B. mu dlouhodobě zamezují ve styku s dcerou.

V říjnu 2014 se otec dostavil na Městský úřad Mohelnice, odbor sociálních věcí (dále také „OSPOD Mohelnice“), místně příslušný podle jeho nového bydliště, kde oznámil, že mu manželé B. brání v kontaktu s dcerou, nedávají mu ji ani k telefonu, naposledy viděl dceru v srpnu 2014. V listopadu 2014 hodlá do Rumburku jet osobně.

Dne 28. 11. 2014 se otec neohlášeně dostavil na OSPOD Rumburk s tím, že chce vidět dceru. OSPOD mu zprostředkoval kontakt na půdě úřadu, kam s B. přijeli manželé B. Otec a manželé B. se dohodli, že otec bude za B. jezdit jednou za měsíc. Další návštěvy otce proběhly ve dnech 29. 12. 2014 a 1. 2. 2015.

Dne 20. 1. 2015 rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem o odvolání otce proti usnesení o předpěstounské péči manželů B. a odvolání OSPOD a manželů B. proti přenesení místní příslušnosti tak, že **návrh na nařízení předběžného opatření o předpěstounské péči manželů B. zamítl**, neboť neprokázali naléhavou potřebu zatímní úpravy. Výrok o přenesení místní příslušnosti odvolací soud potvrdil.

Dne 23. 2. 2015 podali manželé B. Okresnímu soudu v Šumperku návrh na předběžné opatření o předání B. do jejich péče.³ OSPOD doporučil návrhu vyhovět.

Následná návštěva otce měla proběhnout po jarních prázdninách v březnu 2015. S ohledem na zamítnutí návrhu na předběžné opatření o předpěstounské péči otec sdělil jak OSPOD Mohelnice, tak OSPOD Rumburk, že po jarních prázdninách hodlá převzít péči o B., odveze ji, má pravomocný rozsudek o svěřeni B. do své péče. OSPOD na otce apeloval, že po třech uskutečněných návštěvách nelze B. vytrhnout z prostředí, na které je zvyklá, taková změna by měla proběhnout postupně, nejprve je třeba realizovat časté a pravidelné návštěvy.

Dne 26. 2. 2015 podal OSPOD Okresnímu soudu v Děčíně **návrh na předběžné opatření** podle ustanovení § 452 zákona o zvláštních řízeních soudních o předání B. do péče manželů B. Návrh odůvodnil tím, že by B. neměla být vytrhávána z harmonického prostředí, na které je zvyklá, ani pediatr nedoporučuje změnu pobytu, a dále že otec dceru navštívil pouze třikrát, nedošlo k navázání citových vazeb, B. otce považuje za známého rodiny.

² Okresní soud v Děčíně dále rozhodl o přenesení místní příslušnosti na Okresní soud v Šumperku, protože se otec přestěhoval do obvodu tohoto soudu (Pavlov). Proti tomuto výroku se odvolal OSPOD i manželé B..

³ Dne 2. 3. 2015 vzali manželé B. tento návrh zpět, neboť Okresní soud v Děčíně mezitím vydal předběžné opatření o předání B. do jejich péče na návrh OSPOD.

Okresní soud v Děčíně usnesením ze dne **27. 2. 2015 vydal předběžné opatření o předání B. do péče manželů B.** Otec proti tomuto usnesení podal odvolání, přičemž Krajský soud v Ústí nad Labem dne 7. 7. 2015 rozhodnutí potvrdil.

V březnu 2015 OSPOD požádal centrum krizové intervence o **asistovaný kontakt** otce s dcerou.

Dne 11. 3. 2015 B. vyšetřila psycholožka PhDr. K., která doporučila ponechat B. v péči B.

V záznamu OSPOD ze dne 23. 3. 2015 je uvedeno, že B. o otci hovoří negativně před B. OSPOD je poučil, že nesmí bránit rodičům ve styku s ní.

Otec a B. se setkali dne 20. 3. 2015 v centru krizové intervence, dne 1. 5. 2015 mimo toto centrum, dále dne 29. 5. 2015 a dne 26. 6. 2015 rovněž ve centru krizové intervence. Po tomto červnovém asistovaném kontaktu již centrum krizové intervence doporučilo, aby B. v srpnu strávila víkend u otce. Manželé B. s tím vyjadřovali nesouhlas. OSPOD otce informoval, že pokud by nedošlo k předání B., může podat návrh na předběžné opatření o úpravě styku s ní.⁴ Další asistovaný kontakt proběhl ještě dne 17. 7. 2015, kdy centrum krizové intervence manželům B. nabídlo samostatnou konzultaci dne 31. 7. 2015 s cílem seznámit je s institutem pěstounské péče, s čímž souhlasili. OSPOD manželům B. doporučil, aby si zajistili psychologické vyšetření, kterým procházejí žadatelé o náhradní rodinnou péči.

Podle zprávy centra krizové intervence ze dne 2. 6. 2015 má dítě s předpěstouny vzájemnou citovou vazbu, oslovuje je mami, tati. K biologickému otci se chová vstřícně, spontánně, vztah je zatím spíše kamarádský. Centrum krizové intervence doporučuje **postupné navazování kontaktu** otce s dcerou až k víkendovému pobytu v domácnosti u otce, přičemž spatřuje velký smysl v **individuální terapeutické práci s manžely B. s cílem jejich přípravy na odchod dítěte z rodiny.** Optimální se jeví nepřerušit kontakt mezi dítětem a předpěstouny, **vztah podporovat na úrovni dítě - prarodiče.**

Ve zprávě ze dne 4. 6. 2015 **OSPOD doporučuje Okresnímu soudu v Šumperku, aby návrhu manželů B. na pěstounskou péči vyhověl.**

Dle záznamu OSPOD ze dne 10. 7. 2015 matka sdělila, že má s B. dobré vztahy, volá Báře 3-4krát týdně, domlouvá se na občasných návštěvách.

Ve zprávě Okresnímu soudu v Děčíně ze dne 28. 7. 2015 OSPOD uvádí, že B. brání odvozu B. k otci na Moravu, a **navrhuje vypracování znaleckého posudku na otce a B.**

Od 3. 8. do 5. 8. 2015 pobývala B. v domácnosti otce (resp. rodičů jeho přítelkyně). Pobyt proběhl v pořádku, což potvrdilo i sociální šetření OSPOD Mohelnice uskutečněné na místě. Otec uvedl OSPOD Mohelnice, že B. sdělila, že jí

⁴ O tom ho OSPOD poučil opakovaně i později. Návrh na úpravu styku s dcerou podal otec soudu již v prosinci 2014.

matka říkala, že u nich nedostane najíst. OSPOD Mohelnice o tomto a o sociálním šetření informoval OSPOD Rumburk, který odpověděl, že má pocit, že B. B. štvou proti otci.

Dne 28. 8. 2015 proběhl další asistovaný kontakt otce s B. v centru krizové intervence. Centrum krizové intervence ve zprávě ze dne 4. 9. 2015 hodnotí **vztah otce a B. jako vřelejší, důvěrnější a doporučuje zacházet s B. jako s prarodiči a umožnit B. pravidelné kontakty s nimi.**

Dne 1. 9. 2015 vydal Okresní soud v Děčíně usnesení, jímž zamítl návrh otce na předběžné opatření o svěřeni B. do jeho péče (otec nebyl aktivně legitimován k podání návrhu dle ustanovení § 452 zákona o zvláštních řízeních soudních).

Dne 2. 9. 2015 vydal Okresní soud v Děčíně usnesení o přenesení místní příslušnosti na Okresní soud v Šumperku, proti němuž se odvolali manželé B.

Podle záznamu OSPOD ze dne 7. 9. 2015 sociální pracovnice panu B. v reakci na sdělení o podaném odvolání a o tom, že „musí vyhrát“, sdělila, že mu jde o něj, ne o B.

Podle zprávy psycholožky Mgr. Š. R. ze dne 7. 9. 2015 (kterou navštívili s B. B.) projevuje B. svůj vztah k otci negativně, vyjadřuje obavy z nucení do pobytů na Moravě. Psycholožka nedoporučuje změnu prostředí.

Další pobyty B. u otce proběhly ve dnech 24. – 30. 9., 31. 10. – 7. 11., 15. 11. – 22. 11. 2015. Pokaždé byly patrné problémy mezi otcem a manželý B. v dohodnutí konkrétního termínu, termíny musel vyjednávat i OSPOD.

Dne 22. 10. 2015 podal otec Okresnímu soudu v Děčíně návrh na předběžné opatření o svěřeni B. do své péče. Soud usnesením ze dne 27. 10. 2015 návrh zamítl, neboť neshledal naléhavou potřebu zatímní úpravy poměrů. Dle soudu není zřejmé, jak se vyvíjí vztah mezi dcerou a otcem, jak ho dcera oslovuje a zda ho již vnímá jako svého otce. Další totožný návrh podal otec dne 16. 11. 2015, přičemž k němu připojil i zprávy centra krizové intervence. Okresní soud v Děčíně řízení pro překážku věci rozsouzené usnesením ze dne 20. 11. 2015 zastavil.

V prosinci 2015 je ze sdělení stran patrné, že B. je pod tlakem obou stran, snaží se zavděčit oběma stranám, vždy té, u níž aktuálně pobývá. **Vyvstává potřeba nezávislého psychologického vyšetření**, jehož se dožaduje zejména otec.

Domluvený pobyt B. u otce se v prosinci 2015 nerealizoval, protože B. B. otci odmítli předat. Na OSPOD doručili vyžádané zprávy od pediatra a psychologa, na jejichž základě souhlasili se stykem otce s B. pouze za své přítomnosti v Rumburku. Návštěva otce v Rumburku se uskutečnila ve dnech 23. a 24. 1. 2016.

Návrh otce na předběžné opatření o úpravě styku s dcerou ze dne 7. 1. 2016 soud zamítl usnesením ze dne 12. 1. 2016, neboť otec neprokázal naléhavou potřebu zatímní úpravy poměrů.

Ve zprávě centra krizové intervence ze dne 22. 1. 2016 pracovnice centra v reakci na sdělení otce o aktuální situaci, kdy mu B. omezují kontakt s dcerou, uvádí, že **vzhledem k bezproblémovému kontaktu dítěte s otcem nespátřuje**

objektivní důvod pro nerealizování kontaktu otce s dítětem dle domluvy, anebo přechodu dítěte do péče otce.

C - Hodnocení věci ochránkyní

Podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv působím k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívám k ochraně základních práv a svobod.

Nemohu se zabývat tím, co je či bylo předmětem soudního řízení, proto se nevyjadřuji k postupu a rozhodování soudu. Mým úkolem je hodnotit postup Městského úřadu Rumburk v rozsahu výkonu sociálně-právní ochrany a kolizního opatrovnictví nezletilé B. V.

Listina základních práv a svobod (dále také „Listina“)⁵ zaručuje dětem zvláštní ochranu a rodičům, kteří pečují o dítě, právo na pomoc státu. V článku 10 odst. 2 zakotvuje právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, což je ve sféře vztahů mezi rodiči a dětmi konkretizováno v čl. 32 odst. 4 Listiny, podle něhož péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Také evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁶ v čl. 8 chrání právo na respektování soukromého a rodinného života. Stalo se již součástí konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku,⁷ že základním prvkem rodinného života je vzájemné soužití rodiče a dítěte. Být spolu je pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i v případě, že se vztah rodičů rozpadl.⁸ Povinnost státních orgánů přijmout opatření umožňující realizaci rodinného života⁹ není absolutní, nespočívá v povinnosti dosáhnout určitého výsledku, ale v povinnosti vyčerpát všechna opatření, která od něj bylo možné v daném případě rozumně očekávat.

Tyto základní premisy nacházejí odraz i v našem vnitrostátním právním řádu. Z právních předpisů upravujících rodinné právo a sociálně-právní ochranu dětí jednoznačně vyplývá, že jedním z prvořadých zájmů dítěte je vyrůstat ve funkční rodině. Podle ustanovení § 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹⁰ se sociálně-právní ochranou dítěte rozumí, mimo jiné, ochrana práva dítěte na příznivý vývoj

⁵ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁶ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

⁷ Všechny rozsudky Evropského soudu pro lidská práva jsou dostupné na <http://hudoc.echr.coe.int>.

⁸ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Voleský proti České republice ze dne 29. 6. 2004, nebo ve věci Olsson proti Švédsku ze dne 24. 3. 1988.

⁹ Dle výkladu Evropského soudu pro lidská práva článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod směřuje zejména k ochraně jednotlivce před svévolnými zásahy státních orgánů, nadto státu ukládá pozitivní povinnosti spočívající v účinném „respektování“ rodinného života. Je-li tedy prokázána existence rodinného vztahu, měl by stát v zásadě jednat tak, aby umožnil rozvoj tohoto vztahu, a měl by za tímto účelem přijmout vhodná opatření.

¹⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Přednostní řešení situace ohroženého dítěte tak spočívá v ozdravení (sanaci) vlastní rodiny dítěte [ustanovení § 1 odst. 1 písm. c) zákona]. Působit směrem k obnovení narušených funkcí rodiny je podle zákona povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Naopak vědomé opomíjení této povinnosti lze interpretovat jako nečinnost OSPOD, a tím i porušení zákona.

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí je podle ustanovení § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Úmluva o právech dítěte¹¹ stanoví v čl. 3 zásadu, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. V článku 9 stanovuje, že smluvní státy zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Ani v takovém případě však nekončí povinnost OSPOD poskytnout rodině nejvyšší možnou sociální péči za účelem obnovení jejich základních funkcí, jejímž cílem je navrácení dítěte do péče rodičů. Sociální pracovník by měl využít všech metod a prostředků, které sociální práce v plném rozsahu zahrnuje za účelem sanace rodiny a návratu dítěte co nejdříve zpět domů.

Mezinárodní zakotvení práva dítěte na kontakt s rodiči a rodičů na kontakt s dětmi zabezpečuje čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. K tzv. asistovanému styku je nutno přistoupit, jestliže běžná forma styku není aktuálně v nejlepším zájmu dítěte – je-li nezbytné znova (po delší pauze) konstruktivně budovat vztah dítěte s rodičem, protože dosavadní vazby byly přetřhány, anebo pro případ pravděpodobného ovlivnění dítěte druhým rodičem. Pokud osobní kontakt dítěte s rodičem bez dohledu není v nejlepším zájmu dítěte, je třeba podle článku 4 odst. 3 Úmluvy o styku s dětmi¹² zvážit možnost osobního styku s dohledem (asistovaný styk), nebo jiné formy styku dítěte s rodičem.

Ustanovení § 16 zákona o sociálně-právní ochraně dětí stanoví OSPOD **povinnost podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření** podle zvláštního právního předpisu, ocitlo-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče, nebo je-li jeho život, normální vývoj, nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen. Tím se rozumí předběžné opatření ve smyslu ustanovení § 924 občanského zákoníku¹³ a § 452 zákona o zvláštních řízeních soudních.¹⁴ Podání návrhu na vydání předběžného opatření se tak zřetelně váže pouze na situaci zřejmého, aktuálního ohrožení dítěte nejzávažnější intenzity.

¹¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

¹² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s.

¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Přestože o nařízení předběžného opatření rozhoduje soud, nezavazuje to OSPOD odpovědnosti za jeho postup. Jako výlučný navrhovatel předběžného opatření upravujícího poměry dítěte podle ustanovení § 452 zákona o zvláštních řízeních soudních je povinen věnovat případu náležitou péči a odpovědně posoudit, zda jsou skutečně dány předpoklady pro takový zásah. Jelikož předběžné opatření tohoto charakteru je nejzávažnějším zásahem do rodinného a soukromého života, je nezbytné, aby toto opatření, jakož i právní prostředky dané právními předpisy k jeho realizaci, byly správně aplikovány. Domnívám se, že v tomto případě aktuální situace ospravedlnila takový zásah do soukromého a rodinného života, jakým bylo nařízení předběžného opatření o umístění dítěte ve vhodném prostředí. Otec opakovaně deklaroval úmysl dceru dne 4. 3. 2015 převzít natrvalo do své péče, čemuž předcházely pouhé tři návštěvy dcery v místě jejího bydliště za přítomnosti pečujících osob (manželů B.). Otec nerespektoval doporučení OSPOD, že by kontakt s dcerou měl být navazován postupně. Převzetím B. do péče otce, k němuž v danou chvíli neměla vytvořen užší citový vztah, a razantní změnou výchovného prostředí by mohlo dojít k jejímu ohrožení (riziko psychického traumatu), což by nebylo v jejím zájmu. **OSPOD tedy dle mého názoru postupoval správně, když po vyhodnocení aktuální situace přistoupil k podání návrhu na vydání předběžného opatření upravujícího poměry dítěte.**

Podle ustanovení § 462 zákona o zvláštních řízeních soudních mohou rodiče nezletilého, OSPOD a opatrovník kdykoli soudu navrhnout zrušení předběžného opatření. O takovém návrhu musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do sedmi dnů. Byl-li návrh zamítnut, může jej oprávněná osoba, neuvede-li jiné důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí.

Ač neshledávám pochybení OSPOD v postupu při podání návrhu na předběžné opatření, mám za to, že **OSPOD pochybil, když nepodal návrh na zrušení uvedeného předběžného opatření, jakmile pominula podmínka pro jeho vydání** (tou byl stav, kdy B. nebyla připravena na okamžité opuštění dosavadního prostředí a odchod do prostředí, které jí bylo neznámé). Již po prvním pobytu B. v bydlišti otce v srpnu 2015 byl vztah B. a otce vřelejší, což vyplývá ze zprávy centra krizové intervence. Bezproblémový průběh měl pobyt u otce i v dalších termínech, B. se na nové prostředí adaptovala, což potvrdil i OSPOD Mohelnice, pana K. začala oslovovat jako „tátu“. Dle mého názoru tedy nebylo důvodu, aby B. nadále na základě opakovaných prodloužení předběžného opatření setrvávala v péči manželů B., kteří i dle odborných zpráv centra krizové intervence měli směřovat spíše do role prarodičů na víkendové kontakty. Otec byl v této době s OSPOD v kontaktu a opakovaně OSPOD deklaroval, že chce B. převzít do své péče. Za této situace, trvající do prosince 2015,¹⁵ měl OSPOD podat soudu návrh na zrušení předběžného opatření. Je nepřijatelné, aby B. již celý rok setrvávala v péči manželů B. na základě předběžného opatření (přičemž celkově v péči B. setrvává již od listopadu 2013, tedy 28 měsíců, což jsou přibližně dvě pětiny jejího života), když odpadla podmínka pro jeho vydání, otec o B. projevuje zájem,

¹⁵ V prosinci 2015 manželé B. předložili jimi vyžádané zprávy pediatra a psychologa o tom, že B. nedoporučují změnu prostředí. Byť jsou v nich zachycena jednostranná sdělení manželů B., nemohu uvedené zprávy ani s ohledem na domněnku manipulace B. manželky B., vyslovenou OSPOD, a skutečnost, že B. se snaží svými tvrzeními zavděčit vždy těm osobám, u kterých je aktuálně přítomna, bagatelizovat.

stabilizoval své poměry a nebylo prokázáno, že by z péče o B. měl být z objektivních důvodů diskvalifikován.

Na uvedenou situaci lze zcela aplikovat závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2015., sp. zn. I. ÚS 2903/14, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>. V něm Ústavní soud shrnuje, že „**odnětí dítěte z péče rodičů – ať už k němu dojde na základě meritorního rozhodnutí, či provizorně na základě předběžného opatření soudu – představuje zcela zásadní zásah do práva jak rodičů, tak dítěte na rodinný život a jako takové musí být vždy považováno za krajní řešení nedostatečné péče rodičů o dítě. Zásadně se musí jednat o opatření dočasné, doprovázené snahou příslušných orgánů veřejné moci napomoci co nejrychlejšímu opětovnému sloučení rodiny. Předběžné opatření, jímž je dítě odebráno z péče rodičů (§ 76a občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013, § 452 zákona o zvláštních řízeních soudních), musí být chápáno jako krátkodobé provizorium, ne déledobé řešení, či „kvazidefinitivní“ rozhodnutí, a po zahájení řízení ve věci musí obecné soudy postupovat tak, aby řízení mohlo být co nejdříve, zpravidla v řádu měsíců, ukončeno meritorním rozhodnutím. Navíc splnění podmínek pro nařízení předběžného opatření nelze zkoumat jen při jeho nařízení a následně pouze mechanicky prodlužovat jeho trvání. Naopak po celou dobu trvání předběžného opatření, zvláště přesahuje-li několik měsíců, je nezbytné průběžně zkoumat jeho opodstatněnost a přiměřenost. Toto zkoumání je pak třeba náležitě reflektovat v odůvodnění rozhodnutí o dalším trvání předběžného opatření, prostřednictvím něhož obecné soudy mohou realizovat pozitivní závazek státu usilovat o opětovné sloučení rodiny. Z hlediska práva na rodinný život, zaručeného čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, je tak zásadně nepřijatelné, aby dítě bylo odebráno z péče rodičů na základě předběžného opatření po dobu téměř jednoho roku či delší, a to tím spíše, pokud trvání předběžného opatření není odůvodňováno a průběžně není zvažována jeho opodstatněnost a přiměřenost vzhledem k aktuálnímu vývoji a novým okolnostem případu.“**

Podle tohoto nálezu Ústavního soudu (a rovněž např. nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 485/2010 ze dne 13. 4. 2010 a nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007) jakmile je prokázána existence rodinného vztahu, musí orgány veřejné moci v zásadě jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, **a přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dítětem, a to co nejdříve to bude možné**, přičemž tato povinnost se s přibývajícím časem stává čím dál tím naléhavější (srov. také rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kutzner proti Německu ze dne 26. 2. 2002 č. 46544/99). Pokud totiž od odnětí dítěte z péče rodičů uplyne dlouhá doba, může zájem dítěte, aby nedošlo k další změně jeho de facto rodinné situace, převážit nad zájmy rodičů na opětovném sloučení rodiny. Každý člověk, ať nezaviněně či svým přičiněním, se ve svém životě může dostat do situace, kterou není s to sám vyřešit a která mu dočasně zabraňuje řádně pečovat o své dítě. Vedle rodiny a institucí občanské společnosti je to pak především stát, který má v takových případech klíčovou roli a má a musí činit aktivně kroky ke znovuoobnovení svazku mezi biologickým rodičem a jeho dítětem.

V zájmu dítěte nepochybně je vytvořit mu trvalé rodinné zázemí. V tomto směru připouštím, že bytová situace otce v minulosti nebyla stabilní, stejně tak ani jeho finanční situace. To však nejsou důvody, pro které by B. měla trvale setrvávat

v péči jiných osob. Je jistě v zájmu dětí, aby o ně pečovali v první řadě vlastní rodiče, pokud k tomu mají předpoklady a podmínky (viz rovněž nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 586/06 ze dne 20. 2. 2007, zdůrazňující důsledné zohledňování pokrevních rodinných vazeb). Slovy výše citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015, **trvání předběžného opatření je totiž podmíněno absencí jakékoli péče rodičů o dítě či takovou jejich péčí, která by ohrožovala život, zdraví nebo jiné důležité zájmy dítěte v případě jeho návratu do péče rodičů; naopak nemůže být odůvodněno jen tím, že v jiném prostředí, do něž bylo dítě umístěno, je o něj postaráno „lépe“, než pokud by bylo v péči rodičů.** Do prosince 2015, než si manželé B. opatřili jimi vyžádané odborné zprávy, přitom bylo zřejmé, že péče otce neohrožuje život, zdraví ani jiné důležité zájmy B. Tento závěr vyplývá z výše uváděných zpráv centra krizové intervence a z opakovaných šetření OSPOD Mohelnice v bydlišti otce.

OSPOD je povinen jednat v přednostním zájmu dítěte. Ze spisové dokumentace jsem nabyla dojmu, že OSPOD spatřoval zájem a blaho dítěte v setrvání v „pěstounské rodině“. Otec byl v tomto vidění diskvalifikován, přes vědomí o jeho zájmu o převzetí dcery do péče a stabilizaci jeho poměrů. Jinak si neumím vysvětlit, že i přes závěry zprávy centra krizové intervence ze dne 2. 6. 2015 OSPOD zaslal soudu zprávu ze dne 4. 6. 2015, v níž doporučuje vyhovět návrhu manželů B. na pěstounskou péči, a toto stanovisko nekorigoval ani později po vyhotovení dalších zpráv a po bezproblémových pobytech B. u otce. **Doporučení OSPOD vyhovět návrhu na pěstounskou péči manželů B. tedy neodpovídá odborným závěrům centra krizové intervence** (např. doporučení centra krizové intervence směřovat manžele B. do role prarodičů a udržovat s nimi víkendový kontakt). **OSPOD dále nepostupoval v souladu se zprávami centra**, když nezajistil či neapeloval na zajištění individuální terapeutické práce s manželou B. s cílem připravit je na odchod dítěte z rodiny, a naopak podpořil jejich pěstounskou péči a doporučil jim, aby si zajistili psychologické vyšetření, které bývá součástí příprav žadatelů o pěstounskou péči. Nyní manželé B. využívají navozené situace k argumentaci zájmem dítěte, které nemá být, dle jejich přesvědčení, vytrženo z rodiny, k níž si již utvořilo silné citové vazby, což dokládají jimi opatřenými odbornými zprávami. Nutno uvést, že tyto zprávy jsou v rozporu se zprávami centra krizové intervence, které jako jediná odborná organizace měla možnost sledovat přímou interakci otce a dcery. Ve zprávě ze dne 22. 1. 2016 centrum krizové intervence v reakci na sdělení otce o aktuální situaci, kdy mu manželé B. omezují kontakt s dcerou, uvádí, že vzhledem k bezproblémovému kontaktu dítěte s otcem není objektivní důvod pro nerealizování kontaktu otce s dítětem dle domluvy, anebo přechodu dítěte do péče otce. Vítám, že OSPOD manžele B. alespoň opakovaně poučil, že nesmí bránit kontaktu s rodiči, a že v březnu 2015 zajistil asistovaný kontakt.

OSPOD sám přitom ve svých záznamech (i v komunikaci s OSPOD Mohelnice v srpnu 2015) připouští, že B. o otci mluví negativně a „B. štvou“ proti němu. Tyto skutečnosti však **OSPOD nezminil soudu, přestože mohou být pro rozhodnutí významné** (pouze v červenci 2015 OSPOD ve zprávě soudu uvedl, že B. brání

odvozu B. na Moravu k otci).¹⁶ Domněnku, že B. navádí, OSPOD s paní B. projednal až v říjnu 2015, ta to popřela. Bez ohledu na nepopiratelné morální hodnoty a zásluhy manželů B. je důležité zvážit i případné projevy manipulativního jednání vůči dítěti, jež by neskýtalo záruku řádného výkonu pěstounské péče. Podle ustanovení § 967 občanského zákoníku má pěstoun povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými a má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak. O prohlubování sounáležitosti dítěte s otcem lze s ohledem na uvedené pochybovat. Kromě toho, z komunikace pana B. se sociální pracovnící OSPOD vyplývá, že B. otce degradují, považují jej za neschopného, argumentují insolvenčí apod.

Podle ustanovení § 958 odst. 1 občanského zákoníku **nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný rodič** ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi. Domnívám se, že nejsou splněny podmínky tohoto ustanovení, o čemž by měl OSPOD z pozice kolizního opatrovníka informovat soud a korigovat tak své doporučení vyhovět návrhu na pěstounskou péči. Úkolem sociálních pracovníků je **podávat soudu ověřené a pravdivé informace, a to nejen na výslovnou žádost soudu**, jak chybně uvádí sociální pracovnice v e-mailu otci ze dne 4. 11. 2015. Rovněž sdělení sociální pracovnice v e-mailu ze dne 5. 11. 2015, ať otec sepíše aktuální informace soudu, neboť vše je na rozhodnutí soudu, nemohu akceptovat, protože přenáší informační povinnost na otce, přestože aktuální informace je povinen soudu průběžně podávat především OSPOD jako kolizní opatrovník (účastník tak může činit ve vlastním zájmu z vlastní iniciativy). V tomto směru **považuji tedy výkon kolizního opatrovnictví ze strany OSPOD za nedůsledný**. Ze spisové dokumentace není ani patrné, zda OSPOD soudu předal písemné zprávy centra krizové intervence. Připouštím, že k tomu OSPOD na mou žádost sdělil, že ke zprávě opatrovníka ze dne 28. 7. 2015 soudu připojil do té doby vypracované zprávy centra krizové intervence. Tato skutečnost není patrná ze spisu a je také sporné, zda OSPOD soudu zaslal další zprávy, vypracované po tomto datu, a také poslední zprávu ze dne 22. 1. 2016. Rovněž mě v této souvislosti zaráží, že soud v odůvodnění usnesení ze dne 27. 10. 2015, jímž zamítl návrh otce na předběžné opatření o svěřením dcery do jeho péče, uvádí, že soudu není zřejmé, jak se vyvíjí vztah mezi dcerou a otcem, jak ho dcera oslovuje a zda ho již vnímá jako svého otce. Přitom všechny tyto skutečnosti měl OSPOD k dispozici, neboť jsou zřejmé z již dřívějších zpráv centra krizové intervence, a měl je tedy soudu předat.

Podporuji uspořádání **případové konference** plánované na březen 2016. Do té doby OSPOD doporučuji bezvýhradně podporovat přinejmenším co nejširší kontakt otce s dcerou.

D - Závěry

Na základě výše popsanych zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěla k přesvědčení, že se Městský úřad

¹⁶ Za významnou v této souvislosti považuji rovněž skutečnost, že s matkou B., která soudu zaslala písemný souhlas s pěstounskou péčí manželů B., kladně se vyjádřila o jejich péči a nikterak nepožaduje převzetí B. do své péče, manželé B. vycházejí a bez problémů jí umožňují občasně návštěvy a tel. hovory s dcerou.

v Rumburku dopustil pochybení spočívajících v nepodání návrhu na zrušení předběžného opatření o předání nezletilé B. V. do péče manželů B., jakmile odpadla podmínka pro vydání předběžného opatření. Otec o B. projevuje zájem a nebylo prokázáno, že by z péče o ni měl být z objektivních důvodů diskvalifikován. Městský úřad Rumburk neusiloval o co nejvčasnější opětovné sloučení rodiny, upřednostnil zájem manželů B. a nepostupoval v souladu se závěry odborných zpráv centra krizové intervence. Dále nepodával soudu aktuální relevantní informace, čímž se dopustil nedůsledného výkonu kolizního opatrovnictví.

Zprávu o šetření zasílám starostovi města Rumburk Ing. Jaroslavu Sykáčkovi a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)